

***Pričakovanja in predstave o poklicu psihoterapevta
pri slovenskih študentih psihoterapevske
znanosti Univerze Sigmunda Freuda***

***Expectations and representations about psychotherapeutic
profession of Slovenian students of psychotherapy
science at Sigmund Freud University***

POVZETEK

Psihoterapevtsko izobraževanje je še vedno neraziskano področje v psihoterapiji. Kvalitativne raziskovalne metode in sestavljena (kvalitativna in kvantitativna) metoda sta primerni orodji za raziskavo področja usposabljanja študentov psihoterapije. V raziskavi sem na naravnem in reprezentativnem vzorcu slovenskih študentov psihoterapije na SFU raziskal njihove predstave in pričakovanja o poklicu psihoterapevta ter spremembe le-teh v času študija. Pet zaporednih generacij je bilo vključenih v raziskavo z odprtim tipom vprašalnika, ki je vseboval tudi osebne podatke študentov. Z mešano metodo raziskovanja in analizo odgovorov so bile opredeljene kvalitativne kategorije odgovorov in v odnosu do njih preverjene različne raziskovalne hipoteze o vplivu starosti, stopnje osnovne izobrazbe študenta in števila ur osebne izkušnje na kvalitativno kategorijo odgovora. Raziskane so bile razlike med generacijami študentov in kako študentje opazijo spremembe v času študija. Podajam opozorila v zvezi z raziskavo in komentiram omejitve in šibkosti moje raziskave.

Z raziskavo je ugotovljeno, da akademski program študija psihoterapevtskih znanosti vodi študente od zelo praktičnih in splošnih mnenj o psihoterapiji v začetku njihovega študija do bolj sestavljenih, avtentičnih in kompleksnih predstav in pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu v zadnjem letniku akademskega študija na SFU.

KLJUČNE BESEDE

poklic psihoterapevta, raziskovanje psihoterapevskega izobraževanja, pričakovanja, predstave

ABSTRACT

Research into psychotherapy training remains an unexplored area in psychotherapy. Qualitative methods and mixed methods research seem to be very useful tools for exploring the training and study process of trainees and students of psychotherapy. In my survey I investigated using a representative sample of Slovenian SFU students of Psychotherapy Science, their ideas and expectations about the profession of psychotherapy and how this changed during the study process. Five consecutive generations of students were investigated using open questionnaires, which included the demographic data of students. With mixed- qualitative and quantitative methodology analysis, I defined qualitative categories of students' answers, and in relation to them I checked different hypotheses about the impact of age, basic education and personal therapeutic experience against the qualitative categories of their answers. Differences between generations of students were examined and I explored how different generations saw their changes during their study process. I offer some warnings about this research and I discuss the limitations and weaknesses of my research.

KEY WORDS

psychotherapeutic profession, psychotherapy training research, expectation, representation.

EXTENDED ABSTRACT

From the beginning and first attempts to deal scientifically with psychotherapy, the dilemmas and discussions about the arrangement and definition of the psychotherapy training have been very much alive. There have been burning questions about the theoretical and practical grounds, which need to be covered during the training, about what personal characteristics a psychotherapist should have and in what kind of environment psychotherapy should be performed.

Expectation in this study was defined as someone's belief of what is most likely to happen. Someone may or may not be aware of the reality of this belief. Representation was defined as an image or/and an idea that substitutes a real picture of someone or something. It is treated like a picture of reality, no matter what the reality is (Longman, 2005).

The study was focused on these questions (among others):

What is the relation between the training process of students and their expectations and representations about psychotherapeutic profession?

What kind of expectations and representations do students have about psychotherapy?

What is happening during their training process with their expectations and representations?

What are the factors that influence their representations and expectations - age, basic education, therapeutic experience, study program?

The object of this research is psychotherapy training and personal development of trainees. According to Gelo, Braakman and Benetka (2008) "psychotherapy science is the enterprise of organizing, teaching and spreading the knowledge of psychotherapy".

Scientific debates and studies of therapists' development have been a field of interest for various scientists from the 1950's on and have been a subject of some interesting research studies, for example about the relation between age and competence of the psychotherapist. Already Mowrer had asked himself how to be a competent psychotherapist though young (Mowrer, 1951). Barrington in 1958 found out that trained and experienced students of psychotherapy would become less "academic" or "intellectualized" in their responses about psychotherapy.

Later it was shown that total number of psychotherapy supervisors and total hours of psychotherapy supervision were the best predictors of trainees' ratings of their current level of psychotherapeutic competence.

One of the most important modern psychotherapy training researchers in the field of the development of psychotherapists is David E. Orlinsky who published a paper on collaborative international study of the development of psychotherapists (Orlinsky et al., 1999).

There are practically no researches in the field of psychotherapy or psychotherapy training in Slovenia. In comparison to several European countries we are underdeveloped country also regarding the regulation, legalization and academization of psychotherapy as an autonomous profession. A group of professionals gathered around Slovenian Umbrella Association for Psychotherapy agreed to follow the Austrian example of SFU and its bachelor and master program of psychotherapy science. The pilot project started in 2006 when the first generation of students was enrolled.

Research of the study of the psychotherapy science program at SFU was performed by Fiegl from the beginning of the study program. On the basis of first questionnaires and interviews, Fiegl (2010) describes the "stages of development of students". Other segments of her exploration were younger versus older students, the maturity of students. She found that with more experience in the study, the self-doubt rises; the (ideal) image of psychotherapy is more realistic in higher semesters; after more time of study, one gets to know the limits, at the beginning one feels omnipotent; the more one is familiar with him/herself, the more doubts rise; with time students are more capable of emotional touch etc.

Methodology and the research process

On the basis of Fiegl's (SFU) questionnaire and some segments of Orlinsky's questionnaire DPCCQ I created my own questionnaire for the purpose of my research. The group of investigation were SFU English program Slovenian students at SFU Vienna.

Questionnaire

The demographic part included information on gender, age and level of education of the students, as well as the number of hours of their own therapeutic experience in teaching therapy. From the third year on the students also answered questions about their chosen modality, hours of supervised psychotherapeutic practice and their inspiration for the study.

The first part of open questions was about their representations about the psychotherapy profession and the changes of those since the beginning of their study. They were also asked about the personal characteristics a psychotherapist should have and which are more or less important. They had to assess their own personal characteristics and decide how to develop them in the future. The second part was about their expectations about the profession and how they have changed since the beginning of the study. At the end they had to answer what they thought was the aim of psychotherapy and whether they feel competent enough to start practising psychotherapy at this point of their studies.

Research sample

All five generations which were and most of them still are in the study process of the curriculum of SFU Vienna in Slovenia were involved in the research. Those generations were named by the semester in which the generation (the student) was enrolled on the day of the research. Altogether, 102 students out of 149 enrolled in the study program at that moment, took part in the research. That presents 68,2 % of the population which is a representative sample for my research.

Method

It is a research where “mixed method approach” (Gelo, Braakman and Benetka, 2008), qualitative (Mayring, 2000) and quantitative analyses were used. Qualitative analysis includes inductive category development and deductive category application. Descriptive quantitative statistics includes a cross sectional design, with three main demographic variables and with descriptive relational statistics, exploring and testing the hypotheses. Some of the hypotheses were defined in advance, but most of them came out of the first step of analysis (qualitative analysis).

Steps of qualitative analysis followed like this: the questionnaires were transcribed and typed in the computer. Then all the materials in the electronic version were compared again with the hard copies. This step included three students who presented a “third party” opinion. Then followed the observation of the similarities and the differences in the data. This procedure in many qualitative analyses is called constant comparison. On the basis of answers, 5 + 3 categories to the main questions emerged. The next step of qualitative data analysis was putting the answers deductively in the categories described above. Credibility, validity and reliability of the analysis were checked. Validity was ensured by taking a standardized and valid questionnaire (by Orlinsky) as the basis and checking different possibilities (methods) for the research. I chose the standardized mixed method approach. Feedback from the students showed me that I chose a good questionnaire and a good study; the validity of categories was checked in discussion with other experts who revised the categories and labels of categories.

Results

Inductive categorization of the answers in the research
During the research the following categories of answers occurred:

- 1-CP “Clinical Work & Practice” includes all the answers about expectations and/or representations, personal characteristics as well as the aim of psychotherapy connected with clinical work and practice of psychotherapy;
- 2-TK “Theoretical Knowledge” includes all the answers connected to theoretical and scientific area of psychotherapy;
- 3-GC “Personal Characteristics & Life Experience” includes all the answers about general characteristic and information about the profession;
- 4-COM “Combination of Different Categories” includes the answers with a combination of all categories and presents the most complex category;
- 5-SC “Social Context of Profession” includes answers in which the profession is connected to the social context of psychotherapy and the legalization of the profession.

Answers about changes during the study process were categorized into 3 categories:

- “YES+” meaning positive changes during the time of study,
- “YES-“ meaning negative changes during the time of study and
- “NO” meaning there were no changes during the time of study, as the consequence of the study.

Quantitative analysis

Quantitative analysis gave answers for questions about representations and expectations about psychotherapeutic profession, about changes in the study process, the characteristics of psychotherapist and for questions about the aim of psychotherapy.

Age

Hypothesis: The age of students has no direct impact on the qualitative category of answers about representations and expectations about psychotherapeutic profession. Younger students do not answer qualitatively different and less complex than their older colleagues.

The processing of statistical data defined groups of students up to 19 years old, 20-29 years old, 30-39 years old, 40-49 years old and older than 50. Approximately one third of the students ranged in the 20-29 years old age group and the biggest share, 41 %, ranged in the group 30-39 years old. The smallest group were students under 19 years old, only 4 %, one fifth of the students in the group 40-49 years old and less than one tenth of the students in the group over 50 years old. All generations of students were mostly older than 30 years, which is a lot higher than the average age of students in ‘regular’ university study programs.

Approximately one fifth of all answers were about representations about psychotherapy profession and were put in the category 1-CP, no answers were put in category 2-TK, almost two fifths in the general category 3-GC, a little less than one third were put in the category 4-COM and less than one fifth of all answers in the category 5-SC.

In the age group from 20-29 years old, the answers were categorized as follows: one fifth in 1-CP, 23 % in 3-GC, one third in 4-COM and 13 % in 5-SC. In the group of students from 30-

39 years answers were categorized as follows: one fourth in 5-SC, one fifth in 4-COM, 36 % in 3-GC and 13 % in 1-CP. In the age group from 40-49 years old, answers were as follows: one tenth in 1-CP, one third in 3-GC, a little more than half in 4-COM and 6 % in 5-SC.

A more detailed analysis showed that age group cannot be defined as a factor influencing the category of answers. Answers were different according to the age group, but they were not proportionally related to age but were arranged differently in every age group. Similar results were also found to the question about expectations about the psychotherapy profession.

Therefore the hypothesis that age does not have a direct influence on expectations and representations about psychotherapy profession and that younger students do not answer qualitatively different and less complex than older students was confirmed.

Education

Hypothesis: Students who completed middle school or gymnasium before they enrolled in the psychotherapy study (lower basic education), do not give different qualitative answers about representations and expectations about psychotherapeutic profession than their colleagues with higher basic education (students with university degree or higher).

We had two groups of students: more than 2/5 of students who enrolled after completing middle school or gymnasium (43 students) and 40 % of students who had already completed university education. There were also 5 % of students who had an even higher level of education and one tenth of students who did not answer the question about education. The shares of answers were almost the same in questions about representations as in questions about expectations. The shares were as follows: of all answers in category 3-GC 39 % of students with middle school as well as university education put their answers in this category. Out of all answers, more than one half were from students with middle school or gymnasium and two fifths of students with university education in category 1-CP. In category 4-COM the answers were compiled of one half of students with university education and one third of students with middle school education. In category 5-SC there were one half of students with completed middle school and a little less than one third of students with university education. The share of people with education higher than university was lower in the most complex category 4-COM, which means that the complexity of answers is not related to the level of education.

After completing the qualitative analysis within each generation it was shown that the level of education does not influence the complexity of answers. There was some deviation within the generation groups, however a direct influence of education on the complexity of answers cannot be proved.

Number of hours of personal therapeutic experience

Hypothesis: Students with more hours of personal therapeutic experience have a more complex and more mature overview about representations and expectations about psychotherapeutic profession than students with fewer hours of personal therapeutic experience, which could be recognized out of qualitative categories of answers about representations and expectations.

The interesting part of this analysis was that we had three almost equal groups. First was a group of students with almost no therapeutic experience - less than 20 hours, which meant they only started the process. This group represented one third of the students (33 people). Second

was the group of students with more than 20 and less than 100 hours of therapy. This group consisted of 39 students or 38 % of all people. The third group were students with more than 100 hours of therapeutic experience. This group also represented approximately one third of all subjects.

The shares of answers were again similar in categories about representations and about expectations. It could be seen from the results that the shares of answers in the most complex category 4-COM rose with the number of hours of psychotherapy, e.g. only 21 % of students with less than 20 hours of therapeutic experience answered in category 4-COM, while more than one half of students with more than 100 hours of therapeutic experience answered in this category. Similar was the case with the answers in the most general category 3-GC: 45 % of students with less than 20 hours of therapeutic experience answered in category 3-GC, while only 19 % of students with more than 100 hours answered in this category.

Changes in expectations and representations during the time of the study

Approximately two thirds of students from generations B3 to M3 answered that they had noticed positive changes in their representations about the psychotherapeutic profession during the time of the study- category YES+. 3 % of students see their changes in representations as negative- category YES-. A little less than one third of all students saw no changes during the time of their study- category NO.

In the questions about expectations about the psychotherapy profession the share of students with positive changes- category YES+ was a little lower, approximately one half of students answered in this category. 42 % of students saw no changes of expectations- category NO. 8 % of students saw negative changes- category YES-.

Most answers about positive changes during the time of the study (YES+) were seen in generation M3, meaning that students who had studied the longest saw the most positive changes about their expectations as well as representations about the psychotherapeutic profession.

What is happening with expectations and representations about psychotherapeutic profession during the time of the study?

In the analysis of answers about representations about psychotherapeutic profession we saw that the share of answers in the most complex category 4-COM was rising from lower to higher generation, while the share of answers in the most general category 3-GC was falling from lower to higher generation of students. In the first two generations, B1 and B3, there were more than one half of all answers about representations in category 3-GC and only one tenth of all answers in category 4-COM. In the final M3 generation the share of answers in 4-COM was already 75 %. Answers in other categories were not surprising: at the beginning of the study many students saw the profession as clinical practice (1-CP), while later the profession was seen in a wider

social context (5-SC).

The analysis of answers about expectations about psychotherapeutic profession gave similar results. There was only one slighter 'anomaly' in answers in category 4-COM by generation B3. The share of answers in this category was lower in generation B3 than in B1 which could also be seen in questions about representations. The share of answers in category 3-GC fell from almost 75 % in generation B1 to only 15 % in generation M3. In generation M3 almost two thirds of all answers could be put in category 4-COM, while only 15 % of answers from generation B1 can be put in 4-COM. In categories 1-CP and 5-SC the answers were arranged equally. In generation B5 we could see that the students were starting to see the profession in a wider social context.

Discussion

Specificity of Slovenian sample

The whole sample of my research is atypical compared to other university study programs, but naturalistic and realistic for the SFU Slovenian students in the international psychotherapy science study program. The first and second generation (M3 and M1 in my research) contain all previous generations that could not realize their wish of studying psychotherapy or they simply could not enrol in any kind of psychotherapy program study before. The demographic part of the research also showed that psychotherapy seems to have become a profession where women find more interest than men (2/3 of the students are women), not only in the international field, but in Slovenia, too. It seems that students with lower level of basic education see no internal or external reason for being less prepared to start studying psychotherapy.

The academic concept of psychotherapy study process

My research supported the thesis that the age and basic education of the students who are enrolled in psychotherapy academic study program are not of as much importance as one would expect. However, it is true that age and basic education of the students enrolled are higher than in other comparable university programs.

The results also proved that personal psychotherapeutic experience is an important and relevant factor in the developmental process of psychotherapists. The number of hours of personal therapeutic experience influences the changes in their expectations and representations about psychotherapy profession. It is also the program of psychotherapy study, which has an influence on the student's expectations and representations about psychotherapeutic profession and not the age or basic education of the student. One who enters the study program of psychotherapy is aware of the fact that the profession should be supported with personal therapeutic experience and the students in my research sample showed that with the "act" of entering their personal therapeutic process.

What is happening during the psychotherapy training process?

We showed with the qualitative method of research, that the students' representations and expectations about psychotherapeutic profession go into five main directions:

Category 1-CP (Clinical work & Practice),
Category 2-TK (Theoretical knowledge),
Category 3-GC (General characteristics & Experience),
Category 4-COM (Combination of different categories) or
Category 5-SC (Social context of profession).

These categories show us the level of the students' awareness about the profession and the perceptions they have about psychotherapy.

In most cases students, by themselves, are aware of positive changes about expectations and representations about psychotherapy profession, which occur during the time of their study. The more one studies, the more positive changes of representations and expectations about psychotherapeutic profession one feels.

Development of maturity in different generations

During the process of study, the students become more aware of different fields of psychotherapy and of psychotherapeutic profession. From "layman" (Freud, 1926) at the beginning of their study process, the student develops into a more "professional" psychotherapist over the period of university study program of psychotherapy.

The university study process (www.sfu.at) obviously helps students recognize the importance of the independent profession of psychotherapist and the importance of scientific research in psychotherapy- students in my research reported about changes in expectations and representations about their profession, which go in the direction of development and research and are more and more complex.

The results of the study have shown that the academic SFU program brought to the students constancy in the most mature and combined category of answers. This 5-year program gave them a complex, broader and more mature picture of psychotherapeutic profession and of the characteristics that a psychotherapist should develop.

On the basis of my research and comparing with the research done at SFU Vienna (Fiegl, 2010), I can determine the next stages of development of the students during the study process: the stage of "Pre-conceptions about psychotherapy and the psychotherapy profession" is followed by the "Deconstruction of pre-conceptions", after which comes "The period of confusion and searching". It is followed by the "Construction of new conceptions" and "Developing conceptions about psychotherapy and about psychotherapeutic profession". The last phase is "Psychotherapist's post-graduate professional development", which occurs after study.

Warnings, limitations and weaknesses of the investigation

As I have already mentioned, all the research answers are limited to a group of students in the Slovenian SFU study program. The research does not include any type of comparisons with other psychotherapy study programs (institutes, studies after completing the study at Faculty of Medicine or the study of psychology), which is why the results cannot and should not be generalized to the whole field of psychotherapy training or practice. It should also be stressed

that my sample of psychotherapy students has, up to now, been completely unknown. Also the hypotheses about age, basic education and the number of hours of personal therapeutic experience cannot be generalized. A comparative, parallel research would be required in order to make such comparisons.

It is also imperative to be aware of the limitations of the research when interpreting the answers and to limit oneself solely on the expectations and representations of the students about psychotherapy profession. One should clearly separate the complexity of the students' answers from their maturity and qualifications for the profession. Also the demographic data need to be seen in relation to representations and expectations and again be aware of the limitations of the group. Which is why, on the basis of this research, we cannot say that the students with higher level of basic education before the study are more qualified for the profession of psychotherapists than student with lower level of basic education before the study or vice versa.

It should also be stressed that, for example, no change in expectations and/or representations does not say anything about the qualifications of the students - the sole positive change in expectations and/or representation in my study does mean a better development of the student or a more complex way of thinking.

And to sum up, I should also point out, that the research shows the differences between generations - it is not a longitudinal study - which is why we cannot clearly state that changes happen also within one generation. Even though we did ask a specific question about changes in one generation, it was again only focused on expectations and representations about psychotherapy profession, and therefore cannot be used to judge about the students' development or qualifications.

I should also mention that at this moment my research is one of few studies in Slovenia on this field, but definitely the only systematic research of the academic study program of psychotherapy. Regarding the relation of answers concerning the psychotherapy profession by students of psychotherapy study program and the influence of age, level of education and personal therapeutic experience on the psychotherapy profession, I have not found any such research even in the international field.

Conclusion

In the future, each of my investigated fields can be explored in depth. The defined qualitative categories could be explored in greater detail as well as the quantitative statistical processing of the data and results already found in my research (see Okorn, 2013).

In further research, higher generations of study should be involved in order to carry out a "follow up" longitudinal research, to see the development of one generation during the period of their study, even after the concluded "formal" part of their education.

The terms of consistency (see my discoveries about it), maturity and competency of psychotherapists in training need more investigation in the future.

Different phases in psychotherapy training or study process could be explored in depth.

Different fields of psychotherapy (according to my qualitative categories) can be examined in

the future: Clinical work and practice, Theoretical and scientific field, Personal characteristics, Social context of our work and Combination of different fields.

So in conclusion I could say that the scientific part and the theoretical field of psychotherapy in Slovenia is still extremely poor and therefore should be part of different studies for exploring the psychotherapy training process and psychotherapists.

Uvod

Od samih začetkov in poskusov znanstvenega ukvarjanja s psihoterapijo so zelo živa in ne dokončno rešena vprašanja in razprave na temo opredelitve in ureditve ustreznih oblik študija za usposabljanje psihoterapevta. Zelo žgoče so polemike o tem, kakšen naj bo način šolanja, katere teoretične in praktične osnove zahteva poklic, kakšne osebne lastnosti zahteva delo psihoterapevta in v kakšnem okolju naj se izvaja ta poklic. Tudi laične in strokovne predstave o poklicu psihoterapevta so izjemno različne. O »laičnih« terapevtih in zdravniških terapevtih je pisal že »ustanovitelj« znanstvene metode zdravljenja duševnih težav S. Freud (1926).

Za uvod v predstavitev raziskave opredelimo pojma »pričakovanje« in »predstava«, ki sta osnovna pojma in izhodišči za raziskavo. Pričakovanje pomeni prepričanje nekoga o tem, kaj se bo najverjetneje zgodilo; oseba se ali se ne zaveda resničnosti tega prepričanja. Predstava pa je slika in/ali ideja, ki nadomesti resnično sliko nekoga ali nečesa. Obravnavana je kot slika resničnosti ne glede na to, kaj je resnično (Longman, 2005).

Osnovna ideja moje raziskave jemlje kot izhodišče pomen zgornjih pojmov, hkrati pa želi odgovoriti na več vprašanj, od katerih bodo v tem članku predstavljena le nekatera: kakšen je odnos – povezava med procesom študija za usposabljanje psihoterapevtov (študentov psihoterapije na SFU fakulteti) in njihovimi pričakovanji in predstavami o psihoterapevtskem poklicu? Kakšna pričakovanja in predstave imajo slovenski študenti SFU o psihoterapiji? Kaj se med procesom študija na SFU (med usposabljanjem za psihoterapevtski poklic) dogaja z njihovimi pričakovanji in predstavami? Kateri dejavniki med študijem vplivajo na njihova pričakovanja in predstave in kako na predstave in pričakovanja vplivajo starost, stopnja osnovne izobrazbe, izkušnje z lastno terapijo ter študijski program?

Opredelimo predmet, ki ga zajema raziskava. Ena od sodobnih opredelitev psihoterapije je naslednja: psihoterapija je veda, znanost, ki združuje organizacijo, poučevanje in širjenje znanja o psihoterapiji (Gelo, Braakman, Benetka, 2008). Predmet moje raziskave je del psihoterapije, ki je povezan s procesom psihoterapevtskega izobraževanja in izida. Ožje področje raziskave zajema področje usposabljanja in proces predajanja znanja o psihoterapiji in o psihoterapevtu. To zajema tako terapevtovo osebnost kot tudi njegov osebni in profesionalni razvoj.

Znanstvene razprave in študije razvoja terapevtov od 50. let prejšnjega stoletja dalje so zanimale znanstvenike z različnih področij in bile predmet nekaterih zanimivih raziskav. Dve izmed osebnih značilnosti, povezanih z možnostjo in sposobnostjo delovanja v psihoterapevtskem poklicu, sta bili starost in usposobljenost terapevta. O tem, kako biti sposoben psihoterapevt kljub mladosti, se sprašuje že Mowrer (1951), ki ugotavlja, da je mladost eden od dejavnikov, ki vzbuja temeljni pomislek za usposobljenost in izkušnost terapevta. Usposobljeni in izkušeni študenti

psihoterapije postanejo manj »akademski« ali »razumski« pri svojih odgovorih na vprašanja o psihoterapiji, ugotavlja Mowrer l. 1951, kar je gotovo zanimivost. Barrington (1958) v svoji raziskavi ugotovi, da se lahko spremembe ravni usposobljenosti terapevta pokažejo kratkem časovnem obdobju, pri čemer je potrebno upoštevati, da to poročajo sami terapevti, ki izhajajo iz svoje subjektivne izkušnje.

Pozneje se v zvezi s pomembnimi dejavniki za usposabljanje za psihoterapevta ugotavlja, kako pomembne so osebne izkušnje terapevta, to je lastna psihoterapija in delo terapevta v treningu pod supervizijo. Bradley in Olson (1980) sta dokazala, da sta najboljša pokazatelja ocene praktikantov o njihovem lastnem občutku psihoterapevske pripravljenosti prav skupno število njihovih ur v superviziji in število različnih supervizorjev. Hkrati govorita o pomembnosti števila ur lastne izkušnje, ki so jih praktikanti opravili v procesu psihoterapevskega izobraževanja (Bradley in Olson, 1980).

Eden najpomembnejših sodobnih raziskovalcev psihoterapevskega usposabljanja in razvoja psihoterapevtov je David E. Orlinsky, ki je s sodelavci leta 1999 objavil članek o mednarodni raziskavi razvoja psihoterapevtov (Orlinsky in drugi, 1999). Njegov vprašalnik DPCCQ za ugotavljanje usposobljenosti in razvoja psihoterapevta zajema osem vprašanj odprtega tipa ter 370 standardiziranih vprašanj strukturiranega intervjuja s skalo (lestvico), ki omogočajo standardizacijo odgovorov. Na osnovi raziskav in vprašalnika ugotavlja restrospektivni razvoj poklica in nam z uporabo tega vprašalnika lahko poda tudi presečne in vzdolžne ocene razvoja (Orlinsky in drugi, 1999, 2005). Orlinsky in Rønnestad sta na osnovi tega vprašalnika in raziskave pozneje izdelala tudi model profesionalnega razvoja psihoterapevtov (2005).

Raziskav o psihoterapiji in usposabljanju psihoterapevtov v Sloveniji ni, zato smo na tem področju manj razvita država. Podobno je z vidika zakonodaje in legalizacije poklica in z vidika univerzitetnih programov študija psihoterapije, o čemer govori tudi Možina (2008). V Sloveniji se je v letu 2005 začel program sledenja avstrijskemu zgledu (SFU) in programu univerzitetnega študija psihoterapije na dveh stopnjah. Projekt se je začel leta 2006, ko je bila v program vpisana prva generacija študentov. Takrat študij v Sloveniji še ni bil uradno akreditiran, to se je zgodilo leta 2013, letos pa se je program prvič uradno začel izvajati tudi v Sloveniji.

Na SFU na Dunaju je že od začetkov vpeljave akademskega programa študija psihoterapevske znanosti pod vodstvom dr. Fieglove potekala raziskava študija psihoterapije (Fiegl, 2010). Na podlagi vprašalnikov in intervjujev Fiegl (2010) opiše različne stopnje razvoja študentov: 1. stopnja je »vsrkavanje znanja« (angl. sucking like sponges), sledi ji faza »zmanjševanja idealnih predstav o psihoterapiji«, nato »stopnja pubertete« in nazadnje faza, ko »študenti razvijejo oz. odkrijejo lastne sposobnosti«, ki jim omogočijo občutek varnosti pri psihoterapevskem delu. Drugi vidiki raziskave so zajeli še vprašanje odnosa med mlajšimi študenti in starejšimi ter področje »zrelosti« študentov. Fieglova opaža nekatere naslednje pojave: več kot imajo študenti izkušenj med študijem, bolj rastejo njihovi dvomi o samih sebi; (idealna) podoba o psihoterapiji postane v višjih letnikih bolj realistična; po daljšem času študija spoznajo svoje meje, na začetku se počutijo vsemogočne; bolj kot študenti poznajo sami sebe, več dvomov in sprememb o doživljanju poklica psihoterapevta se poraja; sčasoma postanejo študenti bolj sposobni čustvenega vpletanja v proces.

Metodologija in potek raziskave študija SFU med slovenskimi študenti

Na osnovi zgornjih ugotovitev in ob uporabi vzorčnega vprašalnika SFU, ki ga je razvila dr. Fieglova, ter ob upoštevanju delov, sklopov in vprašanj vprašalnika DPCCQ (Orlinsky, 1999) sem za namen moje raziskave razvil svoj lastni vprašalnik. Skupina, ki je sodelovala v raziskavi, so bili slovenski študenti angleškega programa akademskega študija psihoterapevtske znanosti na SFU Dunaj. Raziskava je opravljena v času, ko SFU še ni akreditirala študija v Sloveniji.

Vprašalnik

Demografski del zajema podatke o spolu študenta, starosti študenta, stopnji dokončane osnovne izobrazbe, številu ur lastne psihoterapije študenta v vlogi klienta. Od tretjega letnika dalje so študenti odgovarjali tudi na vprašanja o izbrani terapevtski smeri in o številu opravljenih ur osebne terapevtske prakse (pod supervizijo). Sledijo še podatki o tem, kje so dobili motivacijo za študij.

Vprašanja polodprtega tipa so bila sledeča: študente smo vprašali, kakšne predstave imajo o poklicu psihoterapevta in ali bi te predstave lahko primerjali s tistimi, ki so jih imeli ob začetku študija, ali opazijo kakšne spremembe. Zanimalo nas je, kakšne so te spremembe (za generacije B3 do M3). Spraševali smo jih o tem, katere osebnostne značilnosti bi po njihovem mnenju moral imeti psihoterapevt in katere od teh značilnosti so po njihovem mnenju bolj in katere manj pomembne za opravljanje poklica. Zanimalo nas je še, kako trenutno ocenjujejo svoje osebnostne značilnosti, za katere mislijo, da so pomembne, in kako bi jih lahko v prihodnje še razvijali. Za tem je sledil sklop vprašanj o pričakovanjih – kakšna so pričakovanja študentov glede psihoterapevtskega poklica. Primerjali so svoja trenutna pričakovanja s tistimi, ki so jih imeli ob začetku študija, zapisali, ali opazijo kakšne spremembe in katere to so (za generacije B3 do M3). Glede na odgovore smo študente na koncu vprašali, kakšen je po njihovem mnenju cilj psihoterapije in ali se jim zdi, da so v času raziskave na stopnji, na kateri so v študiju že dovolj usposobljeni za opravljanje psihoterapevtskega poklica (samo za generaciji M1 in M3). V tem članku so predstavljeni rezultati dela zgornjih vprašanj.

Vzorec raziskave

V raziskavo je bilo vključenih pet zaporedno vpisanih generacij slovenskih študentov SFU programa psihoterapevtske znanosti in propedeutike od leta 2006 dalje. Generacije smo označili s semestrom, v katerega so bili vpisani na dan raziskave. Generacija B1 pomeni generacijo študentov v prvem semestru študija na diplomski stopnji, sledita ji še dve generaciji študentov v diplomskem študiju B3 in B5. Sledi generacija prvega letnika magistrskega programa – M1 in še najstarejša vpisana generacija, vključena v raziskavo z oznako M3 – magistrska stopnja študija, tretji semester. V raziskavo smo zajeli naslednje število študentov po generacijah: B1, leto vpisa v študij je 2010, od skupaj 45 študentov je bilo v anketo vključenih 38 študentov ali 84,4 %; generacija B3 z letom vpisa 2009, od 42 oseb smo prejeli 21 vprašalnikov ali 50 %. Pri B5 generaciji smo prejeli 68,4 % ali 13 vprašalnikov od skupaj 19, medtem ko smo pri prvi generaciji v magistrskem programu (M1) dobili odgovore 10 oseb od 13 ali 76,9 %. V najstarejši generaciji študentov, vpisanih leta 2006, M3, smo dobili odgovore 20 od 30 oseb ali 66,7 % vseh vpisanih. Skupno smo v raziskavo zajeli 102 študenta od vpisanih 149 ali 68,5 %, kar predstavlja reprezentativen vzorec za populacijo, ki smo jo zajeli v raziskavo.

Vzorec tako zajema 5 generacij s 102 študenti. Pri vsakem študentu smo opazovali tri glavne osebne značilnosti iz demografskega dela analize (starost, stopnjo izobrazbo in število ur osebne izkušnje študenta v psihoterapiji). Tako sem dobil za štiri glavna vprašanja, ki sem jih vključil v raziskavo, skupaj 408 odgovorov v petih glavnih kategorijah. Dodatni dve vprašanji o spremembah predstav in pričakovanj v času študija pa sta mi skupaj dali še 148 odgovorov študentov v treh kategorijah. Skupna baza je tako velika 1080 odgovorov in 918 odgovorov o demografskih podatkih skupno 102 slovenskih študentov SFU, ki so bili vključeni v raziskavo.

Metoda

Gre za raziskavo, kjer smo uporabili kombinirano metodo (Gelo, Braakman, Benetka, 2008) kvalitativne (Mayring, 2000) in kvantitativne analize. Kvalitativna analiza zajema induktiven razvoj kategorij odgovorov in deduktivno umestitev odgovora v kategorijo, kar bo podrobneje opisano v nadaljevanju. Opisna kvantitativna statistika pa zajema presečno generacijsko statistično obdelavo spremenljivk s tremi glavnimi demografskimi spremenljivkami in z opisno relacijsko statistiko za preverjanje posameznih hipotez. Nekatere hipoteze so bile opredeljene vnaprej, večina pa jih je nastala med in po prvem koraku analize (po kvalitativni analizi).

Prvi korak zbiranja podatkov je bila izdelava končne oblike vprašalnika, kjer vsak študent svoj odobreni vprašalnik ročno izpolni. Odločili smo se, da bo raziskava opravljena v vsaki generaciji (B1 do M3) ob začetku predavanj. Zbiranje podatkov sem pri vsaki generaciji opravil sam. Zadnji korak te faze pa pomeni, da sem zbral vprašalnike iz vseh generacij in jih razvrstil po letnikih od B1 do M3. Temu so sledili koraki kvalitativne analize s prenosom vprašalnikov v elektronsko obliko in primerjavo z izvorniki. V ta korak so bili vključeni sodelavci, ki predstavljajo mnenje »tretje osebe« o podatkih in obsegu dela. Sledi opazovanje in preučevanje podobnosti in razlik pri rezultatih. Pri mnogih kvalitativnih analizah temu procesu pravimo stalna primerjava (Elliot, R., Fischer T. C., Rennie D. L. (1999)). Na osnovi odgovorov so bile induktivno definirane kategorije. Pojavilo se je pet glavnih kategorij pri vprašanjih o pričakovanjih in predstavah o poklicu psihoterapevta in tri kategorije pri vprašanju o spremembah. Tako so bile določene glavne kategorije (induktivni del analize). Temu je sledil naslednji korak kvalitativne analize, ki pomeni deduktivno umeščanje odgovorov v zgoraj omenjene kategorije. Za tem preidemo na kvantitativno analizo s statistično analizo in obdelavo podatkov. Kriterij veljavnosti je v moji raziskavi odvisen od ustreznih in primernih vprašanj in od pravilno zastavljenih vprašanj za pridobitev bistvenih podatkov v raziskavi. Veljavnost je bila zagotovljena z uporabo ustreznih vprašanj – za osnovo sem vzel standardizirana, veljavna in preverjena vprašalnika (Fiegl, 2010, in Orlinsky, 1999) in preveril različne možnosti (metode) za svojo raziskavo. Vprašalnik, ki sem ga sam razvil, je bil najprej testno uporabljen na manjšem vzorcu. Izbral sem tudi standardiziran pristop mešanih metod. Hkrati so odzivi študentov – vzorca raziskave – pokazali, da sem izbral dobro raziskavo in dobra vprašanja. Veljavnost kategorij je bila preverjena tudi med razpravo z drugimi strokovnjaki, ki so pregledali kategorije in njihove oznake. Pri verodostojnosti raziskave pa je treba navesti še razlog za uporabo opisne statistične analize in vprašalnika za kvalitativno raziskavo, ki je ta, da cilj raziskave ni bilo primarno zbiranje in analiza kvantitativnih rezultatov, ampak v osnovi kvalitativna raziskava in analiza s sledečim korakom kvantitativne analize.

Rezultati

Induktivna kategorizacija odgovorov v raziskavi

V raziskavi so induktivno nastale naslednje kategorije odgovorov na postavljena vprašanja: s kodo kategorije »1-CP«, ki pomeni kategorijo »klinično delo in praksa psihoterapije«, so bili opredeljeni vsi odgovori v zvezi s pričakovanji in/ali predstavami o psihoterapevtskem poklicu ter osebne značilnosti, ki bi jih moral imeti psihoterapevt, kot tudi cilj psihoterapije, ki je povezan s kliničnim delom in prakso psihoterapije. Študenti odgovarjajo na vprašanja v zvezi s psihoterapevtskim poklicem kot poklicem, ki se opravlja v kliničnem okolju, in v odgovorih navajajo terapevtski odnos med klientom (pacientom) in psihoterapevtom v zasebnem ali institucionaliziranem zdravstvenem okolju. Z »2-TK« – »teoretično znanje« so bili opredeljeni vsi odgovori študentov, ki so zajemali ali bili povezani s teoretičnim in znanstvenim področjem psihoterapije. S kodo »3-GC« smo opredelili »splošne značilnosti in informacije« o psihoterapevtskem poklicu, ki pomenijo predstavo oz. pričakovanja študenta, ki gleda na psihoterapevtski poklic zelo splošno kot na razmerja med ljudmi in skozi odgovore poudarja to, da ima posameznik – bodoči psihoterapevt, določene zelo splošne osebne lastnosti, ki so z vidika študenta pomembne za opravljanje tega poklica. Iz besedila je jasno, da študent govori zelo posplošeno. Odgovor je manj kompleksen z vidika študentovega pogleda na področja psihoterapije. V kategorijo »4-COM«, ki pomeni »kombinacijo vseh ostalih kategorij odgovorov«, so umeščeni najbolj kompleksni odgovori, ki vsebujejo kombinacijo dveh ali več področij psihoterapije, torej odgovorov, ki vsebujejo in zajemajo tekst, ki pripada več kategorijam ali vsem ostalim kategorijam – 1-GC, 2-TK, 3-GC in 5-SC. Zadnja kategorija, »5-SC«, socialni kontekst poklica, pa vsebuje odgovore, kjer je psihoterapevtski poklic povezan s socialnim kontekstom psihoterapije in z legalizacijo poklica. Iz besedila je razvidno, da študent govori o poklicu oziroma disciplini, ki je potrebna v širšem socialnem kontekstu, in o nujnosti uveljavitve in vzpostavitve poklica, ki bi postal družbeno prepoznaven ter bi bil uradno del družbenega in zdravstvenega sistema.

Pri odgovorih o spremembah v času študija smo opredelili tri kategorije, in sicer »DA +«, ki pomeni, da nastajajo pomembne spremembe v času študijskega procesa glede predstav ali pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu in te spremembe študent vidi kot dobre. Študent vidi samega sebe zaradi procesa študija kot bolj razvitega in zadovoljnega s samim seboj v zasebnem in profesionalnem smislu. Poroča o bolj kompleksnih, poglobljenih ali širših pogledih na psihoterapijo in/ali psihoterapevtski poklic. »DA –« pomeni, da obstajajo pomembne spremembe glede predstav ali pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu in te spremembe študent vidi kot slabe – študent je razočaran v osebni ali profesionalni smislu, kar je posledica študijskega procesa. Prav tako ne more poročati o kakršnemkoli napredku, tako osebni kot poklicni. Kategorija »NE« pa pomeni, da študent ne opazi nikakršnih sprememb pri sebi (v osebni in/ali profesionalni smislu), ki bi bile posledica študijskega procesa.

Kvantitativna analiza

Z raziskavo so bile na reprezentativnem vzorcu potrjene hipoteze oziroma podani odgovori na postavljena vprašanja o vplivu starosti, o vplivu dosežene osnovne izobrazbe pred vpisom v študij in o vplivu števila ur osebne izkušnje študenta na predstave in pričakovanja o poklicu psihoterapevta.

Starost

Starost študentov nima neposrednega vpliva na kvalitativno kategorijo odgovorov o predstavah in pričakovanjih glede psihoterapevtskega poklica. Mlajši študenti ne odgovarjajo kvalitativno drugače in manj sestavljeno oziroma manj kompleksno kot njihovi starejši kolegi.

Statistična obdelava je zajemala umestitev števila odgovorov v različno kvalitativno kategorijo (od »1-CP« do »5-SC« – glej definicijo v besedilu zgoraj) glede na različne starostne skupine študentov. Opredeljene so bile skupine študentov do 19 let, od 20 do 29 let, od 30 do 39 let, od 40 do 49 let in nad 50 let. Največji delež sta predstavljali skupini med 20 in 29 let – malo manj kot tretjina vseh anketiranih, največja skupina pa med 30 in 39 let, kjer beležimo 42 študentov ali 41 % vseh. Najmanj je bilo študentov, starih do 19 let, in sicer le 4 %. Med 40 in 49 let najdemo približno petino študentov, nad 50 let slabo desetino. Vse generacije študentov so povprečno stare prek 30 let, kar je občutno več kot pri »normalnem« študiju na drugih univerzitetnih programih po srednji šoli. Tukaj imam v mislih študente drugih akademskih programov, ki lahko dajejo osnovo in izhodišče za psihoterapevtski poklic (predvsem medicina in psihologija). V analizi so bile upoštevane vse generacije skupaj, saj gre za primerjalno analizo celotne populacije in ne le posameznih generacij. Analiza za posamezno generacijo je bila uporabljena kot dodatna analiza za preverbo hipoteze (več o tem v Okorn, 2013). Deleži, ki so jih zajele posamezne kategorije odgovorov, so sledeči: približno petina vseh sodelujočih je predstave o psihoterapevtskem poklicu umestila v kategorijo »1-CP«, »klinična praksa«, nihče ni odgovoril, da vidi psihoterapevtski poklic kot teoretski poklic »2-TK«, večina ali skoraj dve petini je odgovorilo posplošeno v kategoriji 3-GC. Malo manj kot tretjina študentov je na vprašanje o predstavah odgovarjala zelo kompleksno in sestavljeno – kategorija 4-COM. V kategorijo 5-SC »socialni kontekst poklica« je bilo umeščenih malo manj kot petina vseh odgovorov. Ker smo v tej hipotezi preverili vpliv starostne skupine na kategorijo odgovora, pojasnimo, da se deleži odgovorov znotraj starostne skupine 20 do 29 let gibljejo v deležih kategorij takole: približno petina v kategoriji 1-CP, nekaj več kot petina ali 23 % v 3-GC, tretjina v 4-COM in 13 % v 5-SC. V skupini 30 do 39 let je v kategoriji 5-SC približno četrtnina študentov, v 4-COM petina, v kategoriji 3-GC pa 36 %. 13 % jih je v tej starostni skupini v kategoriji 1-CP. V starostni skupini 40–49 let je desetina odgovorov v kategoriji 1-CP, tretjina v 3-GC in malo več kot polovica v kategoriji 4-COM. 6 % študentov med 40 in 49 let pa si poklic psihoterapevta predstavlja v luči kategorije 5-SC. Iz zgornjega lahko razberemo, da so rezultati sicer različno razporejeni, vendar nam podrobnejša analiza po posameznih generacijah pove, da starostnega razreda ne moremo opredeliti kot vplivnega faktorja kategorije odgovora. Odgovori so različni za starostne kategorije, vendar nimajo sorazmerne povezave s starostjo in so različno razporejeni po starostnih skupinah. Podobne rezultate smo dobili tudi pri vprašanju o pričakovanjih v zvezi s poklicem psihoterapevta. Tudi tam starost nima neposrednega vpliva na kompleksnost oziroma na kvalitativno kategorijo odgovora študenta. S tem potrjujemo postavljeno hipotezo, da za populacijo študentov SFU starost nima neposrednega vpliva na predstave in pričakovanja o poklicu psihoterapevta in da mlajše skupine študentov ne odgovarjajo kompleksno drugače od starejših skupin.

Izobrazba

Študenti psihoterapije na SFU, ki so pred vpisom na študij psihoterapije zaključili srednjo šolo ali gimnazijo (imajo srednjo stopnjo izobrazba), ne dajejo drugačnih kvalitativnih odgovorov glede predstav in pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu kot njihovi kolegi, ki so se na študij psihoterapije vpisali z že doseženo višjo izobrazbo (univerzitetno diplomu ali drugo višjo izobrazbo).

Imamo dve glavni skupini študentov – v skupino tistih, ki so zaključili gimnazijo ali drugo srednjo šolo, spada več kot dve petini vseh študentov – skupaj 43 oseb. Druga skupina v deležu natančno 40 % pa zajema študente, ki so se na študij psihoterapije vpisali z že prej doseženo univerzitetno oz. najmanj višjo stopnjo izobrazbe. 5 % vpisanih študentov je imelo že opravljen magisterij ali doktorat na drugi visokošolski instituciji, desetina študentov pa ni dala odgovora o svoji osnovni izobrazbi. Glede kategorij odgovorov omenjenih skupin študentov na vprašanja o predstavah o poklicu psihoterapevta spet lahko povemo, da so deleži in tipi odgovorov podobni tudi za vprašanje o pričakovanjih. Deleži odgovorov so naslednji: enak odstotek 39 % ali skoraj dve petini študentov z višjo izobrazbo in tistih s srednjo izobrazbo je podalo odgovore v najbolj splošni kategoriji 3-GC. Srednješolci se razporedijo enakomerno znotraj svoje skupine še v tri kategorije, vendar pa to v deležu posamezne kategorije predstavlja različen delež glede na posamezno kategorijo odgovora. V 1-CP odgovori več kot polovica vseh srednješolcev in približno dve petini visokošolcev, v kategoriji 4-COM imamo tretjino srednješolcev in polovico visokošolcev. Pri odgovorih 5-SC je odgovarjalo polovica srednješolcev in malo manj kot tretjina visokošolcev. Delež se potem ponovno zmanjša v najbolj kompleksni kategoriji odgovora pri tistih, ki so dosegli magistrsko stopnjo izobrazbe, kar pomeni, da kompleksnost odgovora ne narašča s stopnjo izobrazbe. Ko smo opravili še primerjalno analizo znotraj posameznih generacij glede na stopnjo izobrazbe, smo ugotovili, da stopnja izobrazbe ne vpliva bistveno na kvalitativno kategorijo, oziroma, da ni bistvenih razlik med skupinami. Delež v najbolj kompleksni kategoriji je nekoliko višji pri višje izobraženih, vendar podrobna analiza znotraj generacij pokaže, da ni pomembnih odstopanj, ko gre za kompleksnost odgovorov in povezavo s stopnjo izobrazbe študenta. Stopnji izobrazbe, ki jo je študent dosegel pred vpisom v študij SFU, tako ne moremo pripisati neposrednega vpliva na odgovore, hkrati pa ne opazimo bistvenih razlik med »srednje« in »višje ali visoko« izobraženimi slovenskimi študenti SFU.

Število opravljenih ur lastne psihoterapije

Študenti z večjim številom ur osebne izkušnje v psihoterapiji imajo bolj kompleksne predstave in pričakovanja glede psihoterapevtskega poklica kot študenti, ki imajo manj ur osebne terapije, kar je jasno razvidno iz kvalitativnih kategorij odgovorov o predstavah in pričakovanjih.

Prva zanimivost pri tej analizi je, da imamo tri (skoraj) enakovredne skupine študentov, prva je skupina študentov, ki je šele začela učno ali osebno psihoterapijo. Študenti, vključeni v to skupino, imajo opravljenih do največ 20 ur lastne psihoterapije, kar pomeni, da so šele vstopili v lastni proces psihoterapije. Teh študentov je 33 ali tretjina vseh skupaj. Sledi »srednja« skupina študentov, ki ima opravljenih med 21 in 100 ur psihoterapije. V to skupino spada 39 študentov ali 38 % vse populacije. Skupina z največ osebnih izkušenj šteje približno tretjino vseh, sem pa spadajo tisti, ki imajo več kot 100 ur osebnih izkušenj. Za nazorno predstavo podajam v spodnjih tabelah natančno število odgovorov in deleže odgovorov v posamezni kategoriji in skupini študentov. Naj pojasnim, da se spodnji prikaz veže na vprašanje o pričakovanjih v zvezi s psihoterapevtskim poklicem, razporeditev odgovorov pa je zelo podobna tudi pri vprašanju o predstavah.

OSEBNE IZKUŠNJE S TERAPIJO	1-CP	2-TK	3-GC	4-COM	5-SC	SKUPNO
DO 20 UR	4	0	24	5	0	33
20–100 UR	5	1	19	7	7	39
VEČ KOT 100 UR	5	1	10	12	2	30
SKUPNO	14	2	53	24	9	102
SKUPNO V %	14 %	2 %	52 %	24 %	9 %	100 %

Tabela 1: Pričakovanja o poklicu psihoterapevta v odnosu do števila ur osebnih izkušenj v lastni psihoterapiji za generacije B1, B3, B5, M1 in M3 – število odgovorov v posamezni kategoriji in skupini študentov

OSEBNE IZKUŠNJE S TERAPIJO	1-CP	2-TK	3-GC	4-COM	5-SC
DO 20 UR	29 %	0 %	45 %	21 %	0 %
20–100 UR	36 %	50 %	36 %	29 %	78 %
VEČ KOT 100 UR	36 %	50 %	19 %	50 %	22 %
SKUPNO V %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Tabela 2: Pričakovanja o poklicu psihoterapevta v odnosu do števila ur osebnih izkušenj v lastni psihoterapiji za generacije B1, B3, B5, M1 in M3 – delež odgovorov v posamezni kategoriji

Tabela 2 jasno prikazuje, kako se deleži odgovorov, ki spadajo v najbolj kompleksno kategorijo 4-COM, višajo z naraščanjem števila ur osebnih izkušenj: od 21 % pri skupini tistih, ki so šele vstopili v lastno psihoterapijo, do deleža polovice študentov v skupini tistih, ki imajo nad 100 ur osebnih izkušenj. Hkrati vidimo, kako delež odgovorov v kategoriji najbolj posplošenih odgovorov 3-GC pada z naraščanjem števila ur osebnih izkušenj od začetnih 45 % do le še 19 % pri skupini z največjim številom ur osebnih izkušenj.

OSEBNE IZKUŠNJE S TERAPIJO	1-CP	2-TK	3-GC	4-COM	5-SC
DO 20 UR	12 %	0 %	73 %	15 %	0 %
20–100 UR	13 %	3 %	49 %	18 %	18 %
VEČ KOT 100 UR	17 %	3 %	33 %	40 %	7 %

Tabela 3: Pričakovanja o poklicu psihoterapevta v odnosu do števila ur osebne izkušnje v lastni psihoterapiji za vse generacije skupaj – B1, B3, B5, M1 in M3: delež odgovorov v posamezni skupini študentov

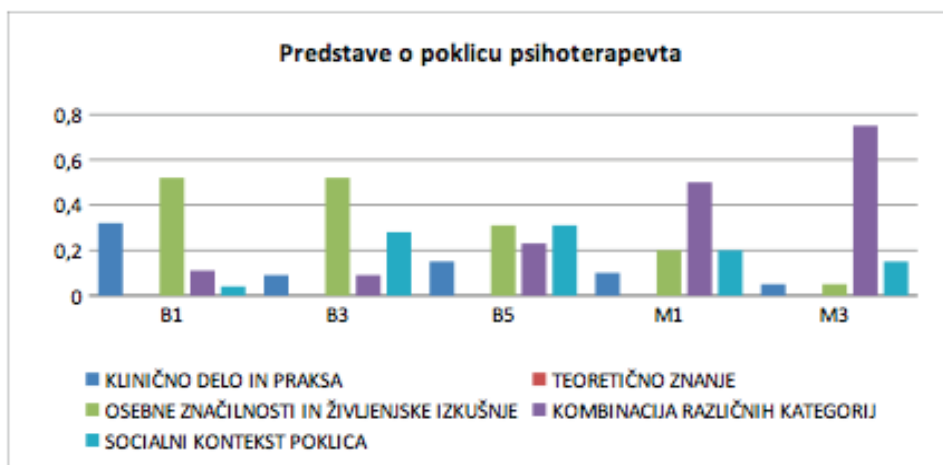
Pri tabeli 3 je zanimiv pogled na razdelitev odgovorov znotraj skupine študentov z enakim številom ur osebnih izkušenj. Tudi iz te tabele je jasno razvidno, kako se s številom ur prerazporedijo deleži odgovorov v posameznih kategorijah. Pozornost se usmeri tudi k različnim deležem odgovorov v kategorijah 3-GC in 4-COM.

Spremembe predstav in pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu v času študija

Na vprašanje v zvezi s spremembami predstav in pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu so študentje odgovarjali tudi neposredno. V zvezi s tem je kar dve tretjini vseh študentov od generacij B3 do M3 odgovorilo pritrdilno v zvezi s spremembami predstav in je te spremembe hkrati videlo kot pozitivne – kategorija »DA+«. Trije odstotki študentov vidijo spremembo predstav v negativni smeri – kategorija »DA-«, medtem ko malo manj kot tretjina študentov, vključenih v študij, ne vidi nobenih sprememb (kategorija »NE«) v zvezi s predstavami o poklicu psihoterapevta. Pri pričakovanjih v zvezi s poklicem je delež pozitivnih sprememb nekoliko nižji in znaša polovico vseh študentov. Veš kot dve petini študentov (42 %) ne vidi nobenih sprememb pričakovanj pri sebi v času študija, 8 % študentov pa je razočaranih v zvezi s pričakovanji, kar je posledica študija. Zanimive so tudi primerjave pri spremembah predstav in pričakovanj med generacijami. Je pa v obeh primerih, tako pri predstavah kot pri pričakovanjih, največji delež pozitivnih sprememb ugotovljen pri najstarejši generaciji M3. Torej pri študentih, ki študirajo dalj časa, opazimo, in oni prav tako, več pozitivnih sprememb pri svojih predstavah in pričakovanjih o psihoterapevtskem poklicu.

Kaj se dogaja s predstavami in pričakovanji psihoterapevskega poklica med študijem oziroma kako različne generacije doživljajo poklic psihoterapevta?

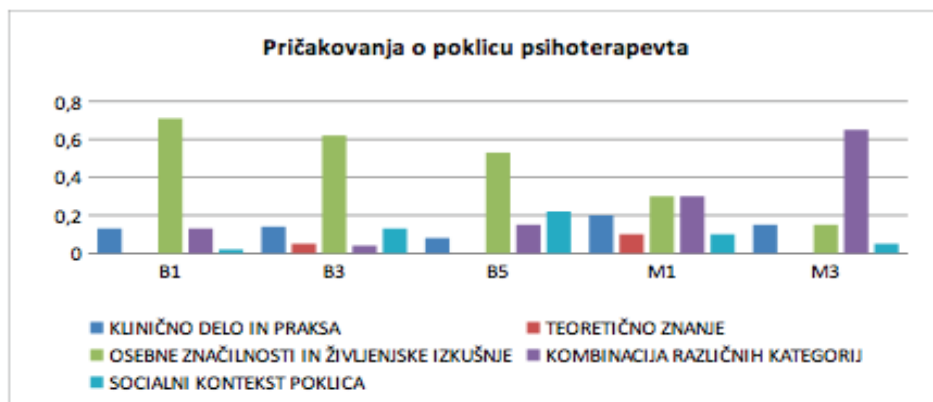
Grafikona 1 in 2 prikazujeta deleže odgovorov v posameznih generacijah študija in v posameznih kategorijah odgovorov. Kot je razvidno, se delež odgovorov v kategoriji najbolj sestavljenih odgovorov (4-COM) viša od začetne generacije do končne generacije. Delež odgovorov v najbolj splošni kategoriji 3-GC pa se manjša iz generacije v generacijo.

Grafikon 1: Predstave o poklicu psihoterapevta pri vseh generacijah

Poglejmo si grafikon poglobljeje, še zlasti v kategorijah odgovorov 3-GC (najbolj splošni) in 4-COM (najbolj kompleksni): v začetnih dveh generacijah študija B1 in B3 imamo malo več kot polovico vseh odgovorov študentov o predstavah umeščenih v kategoriji 3-GC, v kategoriji 4-COM pa le desetino. Potem začne delež odgovorov v kategoriji 4-COM naraščati in v

končni M3 generaciji znaša tri četrtine vseh odgovorov. Hkrati v višjih generacijah pada delež odgovorov v najmanj kompleksni kategoriji 3-GC. Kar zadeva odgovore v ostalih kategorijah, ti niso presenetljivi. V začetnem letu študija veliko študentov vidi poklic kot klinično prakso – kategorija odgovora 1-CP, medtem ko pozneje pride do umeščanja psihoterapevskega poklica v širši socialni kontekst – kategorija 5-SC.

Grafikon 2: Pričakovanja o poklicu psihoterapevta pri vseh generacijah

Slika in deleži pri odgovorih o pričakovanjih v zvezi s poklicem psihoterapevta je podobna kot tista pri vprašanju o predstavah. V tem grafikonu vidimo le eno manjšo »anomalijo« odgovorov, in sicer v kategoriji 4-COM pri generaciji B3. Delež se v tej kategoriji v primerjavi s prvo generacijo zniža, kar se zgodi tudi pri vprašanju o predstavah. Pogled na kategoriji 3-GC in 4-COM kaže na upadanje deleža v kategoriji 3-GC, od skoraj treh četrtin v generaciji študentov B1 do 15 % odgovorov v generaciji M3. V kategorijo 4-COM pa pri zadnji generaciji lahko umestimo kar dve tretjini vseh odgovorov, medtem ko v začetni generaciji tja uvrščamo le 15 % odgovorov. V kategoriji 1-CP klinična praksa in kategoriji 5-SC, socialni kontekst poklica, se odgovori delno in enakomerno prerazporedijo. V tretjem letniku študija B5 študentje začnejo dojemati poklic v širšem socialnem kontekstu in jih tako začne zanimati »usoda« poklica v družbi.

Diskusija

Specifičnost slovenskega vzorca – temeljne ugotovitve

Celoten vzorec moje raziskave je neznačilen, če ga primerjamo z ostalimi univerzitetnimi študijskimi programi, vendar je realen za slovenske študente na SFU v mednarodnem študijskem programu psihoterapevske znanosti. Prva in druga generacija študentov (v moji raziskavi M1 in M3) združujeta vse prejšnje generacije študentov. To so študenti, ki očitno niso mogli uresničiti želje po študiju psihoterapije oziroma se prej niso mogli vpisati v katerikoli drugi organiziran študijski program psihoterapije. Podatek iz demografske statistike kaže tudi na to, da je psihoterapija poklic, za katerega se bolj zanimajo ženske kot moški (2/3 študentov je žensk, 1/3 je moških). Nadalje se v raziskavi pokaže, da študentje z nižjo izobrazbo ne prepoznajo

nikakršnih notranjih ali zunanjih razlogov, da bi bili manj pripravljeni na akademski študij psihoterapije, in ne vidijo nobenih ovir, da se na študij psihoterapije vpisujejo z dokončano srednjo oziroma gimnazijsko izobrazbo.

Akademski študij psihoterapije

Raziskava podpira tezo, da starost in izobrazba študenta, ki je vpisan v akademski študijski program psihoterapije, nista pomembni v tolikšni meri, kot bi pričakovali. Res je, da je povprečna starost vpisanih generacij verjetno bistveno višja kot v ostalih univerzitetnih programih. Za to sicer nimamo direktne primerjave, vendar pa prvi pogled na starostne razrede razkriva, da je povprečna starost generacij, vključenih v raziskavo, višja za 8–10 let glede na druge univerzitetne programe. Torej gre za precej »starejšo populacijo« študentov. Rezultati raziskave so pokazali, da so osebne izkušnje v lastni psihoterapiji pomemben in merodajen dejavnik v razvojnem procesu psihoterapevtov. Število ur osebne izkušnje študenta ima vpliv na predstave in pričakovanja v zvezi s poklicem psihoterapevta. Vpliv na študentove predstave in pričakovanja o psihoterapevtskem poklicu ima tudi sam program študija psihoterapije, ne pa starost ali izobrazba študenta. Tisti, ki vstopijo v študijski program psihoterapije, se očitno v veliki večini zavedajo dejstva, da morajo za ta poklic vstopiti v proces osebne izkušnje s psihoterapijo; študenti v moji raziskavi so to dokazali s tem, da so začeli z lastnim procesom osebnih izkušenj med ali pred samim vstopom v študij.

Dogajanje med procesom akademskega študija psihoterapije na SFU

S kvalitativno metodo raziskovanja smo dokazali, da gredo predstave in pričakovanja študentov o poklicu psihoterapevta v pet glavnih smeri: kategorija 1-CP (klinično delo in praksa), kategorija 2-TK (teoretično znanje), kategorija 3-GC (splošne značilnosti in izkušnje), kategorija 4-COM (kombinacija različnih kategorij), kategorija 5-SC (socialni kontekst poklica) – te kategorije nam pokažejo stopnjo zavedanja študentov o poklicu in njihovo dojetje psihoterapije. Pri spremembah predstav in spremembah pričakovanj so med njihovim študijskim procesom nastale tri kategorije: DA+, DA-, NE. Študentje neposredno sami v več kot polovici primerov ugotavljajo spremembe pričakovanj o psihoterapevtskem poklicu, ki nastanejo v času študija, dve tretjini študentov pa opazi tudi spremembo predstav o poklicu, ki nastane v času študija. Dlje kot študentje študirajo, več občutijo pozitivnih sprememb pri pričakovanjih in predstavah o poklicu psihoterapevta.

Razvoj kompleksnosti odgovorov in različnost odgovorov med generacijami študentov

Med študijem se študenti začenjajo zavedati različnih področij psihoterapije in psihoterapevtskega poklica. Od laikov (angl. layman; Freud, 1926) na začetku študija se študenti razvijajo v bolj »profesionalne« psihoterapevte med obdobjem akademskega bolonjskega študijskega programa psihoterapije. Bolonjski študijski program študentom očitno pomaga prepoznati pomembnost neodvisnega poklica psihoterapevta. Raziskava posredno dokazuje osebno rast (glej Orlinsky in Ronnestad, 2005) bodočih psihoterapevtov – študenti so v raziskavi poročali o svojih spremembah, ki gredo v smeri razvoja predstav in pričakovanj, saj njihovi odgovori iz generacije v generacijo pridobivajo na kompleksnosti. Kvalitativne kategorije odgovorov se spreminjajo oziroma so medgeneracijsko različne in gredo v smeri vse večje kompleksnosti predstav in pričakovanj o poklicu psihoterapevta.

Sam lahko na osnovi svoje raziskave opredelim naslednje stopnje razvoja glede na primerjalno raziskavo na SFU Dunaj (glej Fiegl, 2010). Lahko bi zapisali, da gredo med 5-letnim študijem psihoterapevtske znanosti študentje skozi sledeče faze: faza »pred-konceptov o psihoterapiji« in poklicu psihoterapevta, sledi faza »razgradnje pred-konceptov«, zatem pride »obdobje zmedenosti in iskanja«. Temu sledi »izgradnja novih konceptov o psihoterapiji«. V zadnji fazi študent dodatno »razvije in nadgrajuje koncepte o psihoterapiji in o psihoterapevtskem poklicu« – ta faza verjetno nastopi po času študija in začetku dela s klienti.

Opozorila, omejitve in šibkosti raziskave

Treba je poudariti še nekatere bistvene omejitve in opozorila, ki jih moramo imeti v mislih, ko razmišljamo o rezultatih moje raziskave. Že v opisu specifičnosti vzorca v zvezi s starostjo študentov sem navedel, da so vsi raziskovalni odgovori omejeni na skupino študentov študija psihoterapevtske znanosti v programu SFU. Ta raziskava ne vključuje neposrednih primerjav z drugimi oblikami študija in izobraževanja iz psihoterapije (instituti, izobraževanje po dokončani medicinski fakulteti ali po študiju psihologije), zato rezultatov ne moremo in ne smemo posploševati na področje psihoterapije ali poklica psihoterapevta v smislu veljavnosti za vso populacijo študentov in slušateljev psihoterapije. V zvezi s tem je treba poudariti, da ne gre za do zdaj običajen ali znan vzorec slušateljev psihoterapije. Kot je zaradi zakonitosti akademskega študijskega programa specifičen program SFU, tako je treba videti tudi rezultate raziskave. Podobno ne moremo in ne smemo posploševati rezultatov in preverjenih hipotez o starosti, osnovni izobrazbi in številu ur osebnih izkušenj na vse študente psihoterapije ali na druge slušatelje psihoterapije. Rezultatov v zvezi s starostjo, osnovno izobrazbo ali številom ur osebne izkušnje ne moremo in ne smemo videti kot prenosljivih ali veljavnih za študente v drugih programih izobraževanja iz psihoterapije. Za to bi bila potrebna primerjalna raziskava s skupinami v drugih oblikah izobraževanja in raziskava s kontrolno skupino, predvsem kar zadeva področje kvantitativnih analiz in rezultatov. Ker gre tudi znotraj rezultatov naše raziskave za možnost različnih interpretacij, je treba v tem smislu res imeti pred očmi to, da je raziskava omejena na pojma predstav in pričakovanj v zvezi s psihoterapevtskim poklicem in v zvezi s predstavami in pričakovanji govori o kompleksnosti. Zato je treba strogo ločiti »kompleksnost« predstav in pričakovanj od pojma »zrelosti« ali »usposobljenosti« študenta za poklic psihoterapevta. Tudi vse relacije na demografske spremenljivke je treba videti v odnosu s predstavami in pričakovanji in v omejenosti na generacije študentov SFU. Torej ne moremo posplošeno trditi, da so mlajši ali manj osnovno izobraženi slušatelji ostalih oblik izobraževanja iz psihoterapije enako ali manj usposobljeni kot starejši ali višje osnovno izobraženi kolegi, kot ne moremo na osnovi te raziskave trditi obratno. Kar zadeva spremembe predstav in pričakovanj, je treba poudariti, da npr. odgovori o nespremenjenih predstavah ali pričakovanjih (kategorija NE) v zvezi s psihoterapevtskim poklicem spet niso dokaz o usposobljenosti študenta – sama pozitivna sprememba v moji raziskavi še ne pomeni »razvoja« študenta ali bolj »kompleksne« predstave ali pričakovanj študentov. Za nekoga se predstave ne spremenijo, a to ne pomeni, da te niso kompleksne ali da študent nima kompleksnega in razvitega pogleda na psihoterapevtski poklic. In za konec še opomba oz. omejitve: naša raziskava je prikaz različnosti generacij – ker ne gre za vzdolžno, longitudinalno študijo, ne moremo z gotovostjo trditi, da se tudi znotraj ene generacije dogajajo spremembe, kot so vidne iz primerjalne analize. Za spremembe znotraj ene generacije smo sicer uporabili direktno vprašanje o spremembah, kar nam daje dodatno gotovost za dokaz o spremembah oz. je dokaz o zaznavanju sprememb znotraj generacije v času študija. Ker pa so vprašanja ponovno povezana zgolj in samo s predstavami in pričakovanji o

poklicu psihoterapevta, naj ponovno poudarim, da ne gre za ugotavljanje in (samo)ocenjevanje »usposobljenosti« študenta psihoterapije za poklic psihoterapevta. Torej so naša sklepanja in ugotovitve povezana s presečno raziskovalno študijo in so podana za vsako generacijo znotraj populacije slovenskih študentov psihoterapevtske znanosti na SFU, ki so bili vpisani v študijski program v letu 2006 do vključno 2010.

Naj omenim še to, da je v tem trenutku moja raziskava eno od redkih del v Sloveniji na tem področju, gotovo pa edina sistematična raziskava akademskega programa študija psihoterapije. Kar zadeva relacijo med odgovori v zvezi s psihoterapevtskim poklicem študentov akademskega študija psihoterapije in vplivom starosti, stopnjo osnovne izobrazbe in osebno psihoterapevtsko izkušnjo na predstave in pričakovanja v zvezi s poklicem psihoterapevta, pa nisem zasledil nobene takšne raziskave niti v mednarodnem prostoru.

Zaključek

V prihodnje bi bilo mogoče bolj natančno preučiti vsakega od področij, ki sem jih raziskoval. Kvalitativne kategorije, ki sem jih opredelil, bi lahko posamično bolj podrobno preučili, lahko bi še bolj podrobno preučili področje kvantitativnih statističnih obdelav že pridobljenih podatkov in rezultatov v moji raziskavi (več v Okorn, 2013). V nadaljnjo raziskavo bi bilo smiselno vključiti tudi naslednje prihajajoče generacije za potrditev ugotovljenih rezultatov in izvesti tako imenovano »follow up« raziskavo (longitudinalno raziskavo, ki bi spremljala razvoj ene generacije skozi obdobje več let izobraževanja tudi po zaključenem formalnem akademskem izobraževanju). Poleg tega predlagam še naslednje: pojme oziroma pojave, kot so stabilnost, »zrelost« in kompetentnost psihoterapevta oziroma študenta psihoterapije in razvoj psihoterapevtov med in po izobraževanju bi bilo v prihodnje treba bolj podrobno opredeliti. Le tako bi sledila možnost za množico raziskav področja psihoterapevtskega izobraževanja in izida. V prihodnje se, tudi z otvoritvijo akademskega študija SFU, odpirajo možnosti za raziskavo različnih področij psihoterapije (tudi glede na moje kvalitativne kategorije), to so raziskave kliničnega dela in prakse psihoterapije, raziskave različnih teoretičnih področij psihoterapije, raziskave osebnostne lastnosti psihoterapevtov, vključevanje širšega socialnega konteksta našega dela v področje naših raziskav in ostalo. Tako lahko za konec rečem, da je znanstveni del psihoterapije in raziskovalno področje psihoterapevtskega procesa izobraževanja v Sloveniji za zdaj še nepopisan list, hkrati pa priložnost za vse psihoterapevte – tako tiste, ki delujejo na področju prakse in kliničnega dela, kot tiste, ki bi si želeli področje psihoterapije raziskovati na drugačen način.

Literatura

- Barrington, B. (1958). Changes in Psychotherapeutic Responses during Training in Therapy. University of Chicago, *Journal of Counseling Psychology* Vol. 5, No. 2.
- Bradley, J. R. and Olson, J. K. (1980). Training Factors Influencing Felt Psychotherapeutic Competence of Psychology Trainees. *Professional Psychology*, Vol. 11, No. 6, December.
- Elliot, R., Fischer T. C., Rennie D.L. (1999). Evolving guidelines for publication of qualitative research studies in psychology and related fields. *British Journal for Clinical Psychology*, 38, 215–229.

Fiegl, J. (2010). Sigmund Freud Privat Universität Wien, Studium, der Psychotherapiewissenschaft, *Erfahrungen aus dem Studium-PTW kurz.ppt, power point presentation material.*

Freud, S. (1926). *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume XX (1925-1926): The Question of Lay Analysis and Other Works, 177-258.

Gelo, O., Braakmann, D. and Benetka, G. (2008). *Quantitative and Qualitative Research: Beyond the Debate*. Springer Science + Business Media, LLC, Integr. Psych. Behav.

Longman, *Dictionary of Contemporary English*, (2005). Longman, Pearson Education Limited.

Mayring, (2000). *Qualitative Content Analysis*. Vol. 1, No. 2, Art. 20, June, <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385>.

Mowrer, O. H. (1951). *Journal of Consulting Psychology*. Vol 15., No. 4, Aug, 274–277.

Možina, M. (2007). V Sloveniji se je začel fakultetni študij psihoterapije: Faculty Study of Psychotherapy has started in Slovenia. *Kairos* 1, No.1-2, 83–97.

Okorn, I. (2013). *Expectations and representations about psychotherapeutic profession and their changes in the study process at SFU Slovenian students*, Dissertation submitted for the fulfillment of the requirements for the Doctoral Degree in Psychotherapy Science at SFU, Sigmund Freud Private University, Vienna.

Orlinsky, D. E., Ambühl, H., Rønnestad, M., Davis, J., Gerin, P., Davis, M., Willutzki, U., Botermans, J-F., Dazord, A., Cierpka, M., Aapro, N., Buchheim, P., Bae, S., Davidson, C., Friis-Jorgensen, E., Joo, E., Kalmykova, E., Meyerberg, J., Northcut, T., Parks, B, E. Scherb, T. Schröder, G. Shefler, D. Stiwne, S. Stuart, M. Tarragona, A. Branco Vasco, Wiseman, H. (1999). Development of Psychotherapists: Concepts, Questions, and Methods of a Collaborative International Study, SPR Collaborative Research Network, *Psychotherapy Research*, 127–153.

Orlinsky, D. E. and Rønnestad, M. H. (2005). *How Psychotherapists Develop: A Study of Therapeutic Work and Professional Growth*. Washington, DC: American Psychological Association.

Spletni viri

<http://www.sfu.ac.at/english/> Research at Sigmund Freud University; Training Research.
